

Een oogje in het zeil...

Buurtpreventie in Ede: onderzoek en een gefundeerd advies

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting en advies	2
1. Inleiding	4
1.1 Aanleiding onderzoek	4
1.2 Uitgangspunten en onderzoeksvragen	4
1.3 Verantwoording opzet en methoden	5
1.4 Beperkingen onderzoek: indicatief in plaats van representatief	6
1.5 Wat volgt	6
2. Buurtpreventie in de criminologie	8
2.1 Inleiding: basisgedachte en meerwaarde	8
2.2 Achtergrond: de participatiesamenleving en buurtpreventie	8
2.3 Buurtpreventie in de criminologie: varianten, werkzame bestanddelen	9
2.4 Dilemma's	10
2.5 Tot slot	11
3. Ervaringen buurtpreventie in Ede en elders	12
3.1 Inleiding	12
3.2 Ervaringen in Ede	12
3.2.1 Wat is er in Ede?: varianten, waaronder WhatsAppgroepen	12
3.2.2 Buurtpreventieteams in Maandereng en Indische Buurt	13
3.2.3 Basisgedachte en motivatie	14
3.2.3 Feitelijke realisatie	16
3.2.4 Verhouding tot gemeente en politie	19
3.3 Ervaringen elders in het land	20
3.4 Samengevat: basisvarianten	23
4. Slot, conclusies en advies	24
4.1 Terugblik	24
4.2 Antwoord op de onderzoeksvragen	24
4.3 Advies en Aanbevelingen	27
5. Literatuur	29
Over Bureau Bervoets	30

Samenvatting en advies

Dit onderzoek gaat over buurtpreventie: informele sociale controle op vrijwillige basis door buurtbewoners met het doel de buurt veiliger en leefbaarder te maken. Naast de lokale ervaringen in Ede, moest in het onderzoek ook aandacht zijn voor ervaringen elders in het land en de waarde van buurtpreventie volgens de criminologie. Er is wetenschappelijk bewijs voor de effectiviteit van buurtpreventie in het algemeen. Die zou echter effectiever zijn bij de bestrijding van overlast en onveiligheidsgevoelens, dan bij de inzet op criminaliteit. Het onderzoek was conform de opdracht vooral gericht op het fenomeen buurtpreventieteam en op de buurt Maandereng (met waar mogelijk en nuttig vergelijkingen met het BPT Indische Buurt), maar de ogen werden niet gesloten voor andere varianten van buurtpreventie (zoals *WhatsApp-groepen*) en andere gebieden in Ede.

De buurtpreventieteams Maandereng en Indische Buurt bestaan uit enthousiaste bewoners die als gevolg van een stijging van inbraken graag wat voor de leefomgeving willen betekenen. Beide teams houden bij tij en ontij toezicht in (vooral) de late avond en de nachtelijke uren (Maandereng) om het potentiële daders en overlastveroorzakers moeilijk te maken. Het BPT Maandereng surveilleert in opvallende kleding die bij duister voor een uniform kan worden aangezien. Dat is herkenbaar, maar veroorzaakt geregeld verwarring bij zowel (andere) bewoners als hulpdiensten. De preventen van de Indische Buurt dragen alleen een hesje met 'BPT Indische Buurt' en heel soms nog een werkbrok of een zwarte pet met 'BPT' erop.

Hoewel we niet beschikken over objectieve gegevens, lijken de teams (in combinatie met allerlei andere maatregelen door politie, gemeente en burgers) positief effect te hebben op de veiligheid en met name op het veiligheidsgevoel. De deelnemers van beide teams zijn zich bewust van hun wettelijke status: een 'burger met een hesje'. Hoewel het ene team haar takenpakket breder beschouwt dan het andere en volgens de politie soms ook wel de (wettelijke) grenzen in zicht zijn. Beide teams kennen verder een systeem van sponsoring waarbij particulieren, bedrijven of instellingen die het team (financieel of materieel) steunen extra aandacht krijgen bij het toezicht. De sponsoring mag als een indicatie worden gezien voor het lokale draagvlak. De vraag is echter hoe de sponsoring en het feitelijk maken van onderscheid zich verhoudt tot het algemeen belang dat een kernvoorwaarde is bij buurtpreventie ('voor de buurt, door de buurt'). Elders in Nederland is de buurtpreventie veel nadrukkelijker ingebed binnen het bredere veiligheids- en welzijnsbeleid en is er een (zowel inhoudelijke als operationele) regie door de gemeente, vaak geholpen door de politie. Overal bestaat echter het dilemma met overheidsbemoediging: waarvoor is de buurtpreventie? Is het van de buurt of toch ook een verlengstuk van het lokale veiligheidsbeleid? Semi-autonome teams als in Ede zijn voor zover we konden nagaan in Nederland een uitzondering.

Bedacht moet worden dat met een WhatsAppgroep op een efficiënte(re) manier hetzelfde resultaat kan worden bereikt als met een BPT, in elk geval waar het gaat om de bestrijding van woninginbraken. De dilemma's voor lokaal bestuur en de vele inspanningen die een BPT (voor deelnemers, de gemeente, de politie) met zich meebrengt zijn er veel minder met WhatsAppgroepen. Voordeel van een BPT is een zichtbare aanwezigheid en een laagdrempelige aanspreekbaarheid, wat volgens de wetenschap effect heeft op het veiligheidsgevoel. Het deelnemen aan een WhatsAppgroep is echter veel laagdrempeliger voor buurtbewoners die immers niet allemaal (met of zonder een hesje) de straat op willen, kunnen of durven. Het groot aantal deelnemers en de resultaten van de WhatsAppgroepen ondersteunen dit argument. Momenteel hebben gemeente, maar vooral de politie, bovendien veel

werk aan het ondersteunen van de BPT's en dan lijkt een WhatsAppgroep een beter (efficiënter) instrument voor hetzelfde doel.

De meerwaarde van buurtpreventie (naast de teams en de WhatsAppgroepen zijn dat ook andere in dit rapport genoemde varianten) is het vergroten van informeel toezicht, aanvullend op en in nauwe afstemming met politie en gemeente. De buurtpreventie is idealiter een onlosmakelijk onderdeel van het bredere veiligheidsbeleid en zou alleen al om die reden onder regie van de gemeente (met operationele ondersteuning door politie en evt. Toezicht) moeten plaatsvinden. De activiteiten van buurtpreventen – sociale controle door en voor de buurt op basis van het algemeen belang– zijn te belangrijk en (in potentie) te ingrijpend om over te laten aan het particulier (burger)initiatief. Het gemeentebestuur is als geen ander de hoeder van het algemeen belang. De gemeentelijke regie zorgt er voor dat transparante democratische controle op de buurtpreventie kan plaatsvinden. Eigenstandige, semi-autonome (gesponsorde) teams verhouden zich in de praktijk niet goed tot het algemeen belang en uitgangspunt 'voor de (hele) buurt, door de (hele) buurt'.

De regie bestaat er ondermeer uit dat met betrokkenen wordt vastgesteld waarvoor de buurtpreventie wel en waarvoor ze zeker niet is bedoeld. Voor de hand liggende gesprekspartners zijn buurtpreventen (niet uitsluitend van de twee teams, ook bv stuurgroepen van de WhatsApp), de politie en zeker ook de afdeling Toezicht. Belangrijk is dat buurtpreventie absoluut geen politiewerk door burgers is, maar op veiligheid gericht buurtwerk door bewoners. De regisseur kan ook bepalen dat het uiterlijk in overeenstemming moet zijn met de wettelijke status van de prevent (een 'burger met een hesje', zonder bevoegdheden) en het uiterlijk mag geen verwarring scheppen bij (andere) burgers of hulpdiensten: dus geen kleding die gelijkens vertoont met een uniform. Overweeg om de (afgebakende) taak van de buurtpreventieteams nadrukkelijk ook te koppelen aan de zogeheten sociale wijkteams. De preventen zijn er dan niet uitsluitend voor veiligheid en leefbaarheid, maar zijn dan ook actief op welzijnsgebied (letterlijk een oogje in het zeil houden en een helpende hand bieden).

1. Inleiding

1.1 Aanleiding onderzoek

De gemeente Ede heeft Bureau Bervoets (www.bureaubervoets.nl) verzocht om een onderzoek en gefundeerd advies rond buurtpreventie. Ten behoeve van veiligheid en leefbaarheid zijn in de gemeente Ede bewoners actief in het kader van bewonersparticipatie. Buurtpreventie is daarbij één van de bestaande varianten. Sinds de zomer van 2013 zijn ervaringen opgedaan met een Buurtpreventieteam met buurtwachten in de wijk Maandereng¹, de woonbuurt in Ede-Zuid tussen het ziekenhuis Gelderse Vallei en het ROC A12. En ook in de Indische buurt is al weer sinds februari een Buurtpreventieteam actief². Dit soort teams is op hun beurt weer één van de vormen om buurtpreventie gestalte te geven, naast allerlei andere initiatieven van burgers om onregelmatigheden te signaleren en te melden. Denk daarbij zeker ook aan de in Ede actieve buurtmeldsystemen, waaronder de WhatsAppgroepen.

Inmiddels hebben andere gemeenten in Nederland eveneens ervaring opgedaan met buurtpreventieteams (Van der Land e.a. 2014). Gecombineerd met de eigen lokale ervaringen in Ede wil de gemeente graag weten wat de lessen zijn van het werken met buurtpreventieteams, waaronder hun verhouding tot politie, gemeente (inbegrepen het ‘gemeentelijk blauw’ met handhavers c.q. Boa’s) en de overige burgers die in de wijk wonen en/of worden aangesproken door de teamleden. Ook is zij benieuwd naar de verhouding van buurtpreventieteams tot onder andere WhatsAppgroepen.

In de rest van deze inleiding geven we aan welke uitgangspunten bij het onderzoek werden gehanteerd en we presenteren de onderzoeksvragen. Aangegeven wordt hoe die werden onderzocht en wat de beperkingen van het onderzoek zijn.

1.2 Uitgangspunten en onderzoeksvragen

Uitgangspunt was een kortlopend en afgebakend onderzoek met een onafhankelijk en praktijkgericht advies dat moet helpen met afspraken en doorontwikkelen van buurtpreventie in Ede. Het onderzoek is vooral gericht op het fenomeen buurtpreventieteam en op de buurt Maandereng (met waar mogelijk en nuttig vergelijkingen met het BPT Indische Buurt³), maar sluit bepaald niet de ogen voor andere varianten van buurtpreventie en andere gebieden in Ede. Naast de reeds lokaal opgedane ervaringen, dient in het onderzoek ook aandacht te zijn voor ervaringen elders in het land, werkzame bestanddelen volgens de literatuur (vertrekpunt van het instrument buurtpreventie), alsmede de diversiteit van het instrument buurtpreventieteam (diverse doelen, vormen, organisatiegraad). In het onderzoek worden dus zowel de feitelijke lokale ervaringen geanalyseerd als met *een* BPT in het algemeen.

Op grond van bovenstaande inleiding en uitgangspunten, werden de volgende onderzoeksvragen geformuleerd:

¹ <http://www.bptede.nl/>, website bezocht op 26 mei 2014.

² <http://www.buurtpreventie-indischebuurt.nl/> website bezocht op 26 mei 2014.

³ Het BPT Maandereng was focus van het onderzoek, afgezet tegen andere initiatieven in Ede rond buurtpreventie, waaronder de WhatsAppgroepen en ook het sinds kort actieve BPT in de Indische Buurt.

1. Het idee: wat is de gedachte achter een buurtpreventieteam?
 - a. Wat is de meerwaarde van het instrument buurtpreventie in de zin van vertrekpunt, werkzame bestanddelen en hoofddoel?
 - b. Wat zijn de gedachte en motivatie achter de buurtpreventie in Maandereng en de Indische Buurt?
2. De uitvoering: wat zijn de ervaringen met buurtpreventie in Ede Maandereng en de Indische Buurt?
 - a. Wat zijn de feitelijke werkzaamheden van de teams?
 - b. Wat zijn de ervaringen van onder meer deelnemers/teamleden, politie en gemeente (ook Afdeling Toezicht)?
 - c. Welke resultaten werden volgens geïnterviewden geboekt?
 - d. Hoe verhouden de buurtpreventieteams zich tot WhatsAppgroepen?
3. Samenwerking: hoe verhouden de buurtpreventieteams en hun werkzaamheden zich tot de politie en gemeente (inclusief handhavers)? Welke aandachtspunten waren er en hoe werden die aangepakt?
4. Ervaringen elders: wat zijn de ervaringen elders in het land met buurtpreventieteams (of initiatieven die erop lijken)? Welke resultaten werden elders geboekt? Welke aandachtspunten waren er en hoe werden die aangepakt?
5. Welke adviezen vloeien voort uit het onderzoek?

Er wordt expliciet onderscheid gemaakt tussen het idee achter de buurtpreventie en de (feitelijke) uitvoering ervan. Verder is er zoals gezegd onderscheid tussen opgedane ervaringen in Ede (lokaal) en elders.

1.3 Verantwoording opzet en methoden

We hebben de vragen, gezien de uitgangspunten en kennisbehoefte van de opdrachtgever, geprobeerd te beantwoorden met een kwalitatief onderzoek met als bestanddelen:

1. Deskresearch (inclusief telefonische interviews met andere gemeenten)
2. Vijf interviews
3. Meelopen (observatie) met de buurtpreventieteams (inclusief (groeps)interviews)
4. Groepsinterview politie en Toezicht
5. Analyse politiegegevens woninginbraken

Het veldwerk werd verricht vanaf eind juni tot begin augustus⁴. In het onderzoek zijn de ervaringen elders verzameld door middel van deskresearch: opvragen en bestuderen van onderzoeksrapporten, evaluatieverslagen, websites, krantenbank Lexis Nexis, et cetera. Er werden bovendien enkele telefonische interviews gehouden met ambtelijk verantwoordelijken voor buurtpreventieteams elders in het land. Ook bestaat deze component uit een (in omvang beperkte) literatuurstudie om na te gaan wat volgens de criminologische literatuur werkzame bestanddelen zijn van buurtpreventie en buurtpreventieteams. Deze activiteiten moesten rechtstreeks leiden tot een maatwerkadvies voor de gemeente Ede.

⁴ Dank aan de heer H. de Wit, gemeente Ede, voor diens bemiddelingen en inplannen van interviews.

Er werden in juli vijf diepte-interviews gehouden met respectievelijk de burgemeester, de lokale politiechef, de chef dienst Toezicht, twee beleidsambtenaren (in één gesprek) en de oprichter van het BPT Maandereng. Daarin werd doorgevraagd op alle onderzoeksvragen.

Verder liepen we twee keer mee met een buurtpreventieteam: een nachtelijke ronde liepen we op 18 juli 2014 met Maandereng en 's avonds liepen we op 26 juli mee met het team Indische Buurt. Tijdens het meelopen met de BPT's werden korte groepsinterviews gehouden met de teamleden.

Eerder, op 1 juli 2014, werd een groepsinterview gepland van ruim tweeënhalf uur met – gezamenlijk - politie en Toezicht om hun ervaringen en mening te peilen rond buurtpreventie en buurtpreventieteams.

Ten slotte werden nog bij de afdeling onderzoek van de gemeente Ede de trendgegevens opgevraagd met betrekking tot de woninginbraken van de afgelopen vijf jaren. De reden ervan is dat een deel van de buurtpreventie in Ede is gericht op het voorkomen en bestrijden van woninginbraken. We ontvingen een e-mail en een Excell-bestand waaruit het aantal woninginbraken (inclusief pogingen) op zowel stads- als wijkniveau kon worden geanalyseerd⁵. Het betreft daarbij alle geregistreerde incidenten in het politiestelsel BVH op het gebied van (poging tot) woninginbraak.

1.4 Beperkingen onderzoek: indicatief in plaats van representatief

De opzet was een kortlopend casuonderzoek ten behoeve van een gefundeerd advies, zonder af te doen aan de wetenschappelijke kwaliteit. Daartoe is het veldwerk sterk afgebakend en toegespitst op een efficiënte dataverzameling om de onderzoeksvragen afdoende te kunnen beantwoorden.

Hoewel (als achtergrond) ook politiecijfers rond inbraak werden geanalyseerd, is de opzet van dit onderzoek kwalitatief van aard. Dat heeft als gevolg dat de uitkomsten van dit onderzoek weliswaar tegen het licht kunnen worden gehouden van reeds (door anderen) verricht onderzoek naar buurtpreventie. Het is echter nooit de opzet geweest om te komen tot representatieve uitspraken zoals in een zuiver kwantitatief onderzoek. De uitkomsten en conclusies zijn gebaseerd op meerdere bronnen (ook hoor en wederhoor) en steeds gecontroleerd op feitelijke juistheid. Echter: ze blijven indicatief en mogen beslist niet als representatief worden gezien.

Het BPT Maandereng was oorspronkelijke focus van het onderzoek, afgezet tegen andere initiatieven in Ede rond buurtpreventie, waaronder de WhatsAppgroepen en ook het sinds kort actieve BPT in de Indische Buurt. Om die reden klopt het eventuele gevoel van de lezer dat in dit rapport meer aandacht is voor Maandereng dan voor de Indische Buurt. Dat heeft echter ook te maken met het gegeven dat het initiatief in de Indische Buurt nog niet zo lang bestaat en de meeste data werd verzameld over de Maandereng.

1.5 Wat volgt en dank

In hoofdstuk 2 bekijken we wat we leren uit de criminologische literatuur over werkzame bestanddelen rond buurtpreventie. Het betreft immers een verschijnsel waar al veel onderzoek naar is gedaan en dat ook Ede zou kunnen helpen. In hoofdstuk 3 gaan we nader in op de lokale ervaringen in Ede en vergelijken die met ervaringen elders in het land. Ten slotte in hoofdstuk 4 ronden we af met een antwoord op onze onderzoeksvragen en een advies voor Ede.

⁵ Met dank aan collega-onderzoeker, de heer Bart van Steenis, gemeente Ede.

Een woord van dank is uiteraard op zijn plek voor iedereen die – op welke wijze dan ook zijn of haar medewerking heeft verleend aan het onderzoek.

2. Buurtpreventie in de criminologie

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beantwoorden we de onderzoeksvraag over de gedachte achter buurtpreventie en buurtpreventieteams in het algemeen, dus nog even los van de lokale situatie in Ede. Het nut daarvan is om bij de zoektocht naar een (door)ontwikkeling van buurtpreventie in Ede met enige afstand naar de lokale ervaringen te kijken en ook te bezien wat de criminologische (wetenschappelijke) literatuur zegt over de zogeheten werkzame bestanddelen. De initiatieven in Ede staan immers niet op zich. Allereerst wordt ingegaan op de verhouding tussen buurtpreventie en de wensen van het kabinet tegenover de zo genoemde participatiesamenleving. Er wordt meer verwacht van burgers: dat vraagt om initiatief, maar roept tegelijkertijd dilemma's op (zie paragraaf 2.4).

2.2 Achtergrond: de participatiesamenleving en buurtpreventie

In de Troonrede van 2013 werd een nadrukkelijk appel gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van burgers. Elke burger die daartoe in staat is, dient zijn of haar eigen verantwoordelijkheid op te pakken voor het eigen leven, maar zeker ook voor de leefomgeving. De klassieke verzorgingsstaat verandert langzamerhand in een participatiesamenleving. "Wanneer mensen zelf vorm geven aan hun toekomst, voegen zij niet alleen waarde toe aan hun eigen leven, maar ook aan de samenleving als geheel", werd er als uitleg aan toegevoegd. Meteen na de troonrede ontstond op internet en in de media discussie over het begrip participatiesamenleving. Er werd bijvoorbeeld gesteld dat het begrip eigenlijk betekent: Zoek het zelf maar uit. Sommige critici zien deze beweging daarom als een verkapte overheidsbezuiniging.

Toch is de kerngedachte achter de participatiesamenleving geen wereldvreemde gedachte. Zij bouwt bijvoorbeeld ook voort op trends en ontwikkelingen die in het veiligheidsdomein en in het veiligheidsbeleid al langer gebruikelijk waren. Denk aan de zogeheten responsabiliseringsstrategieën van de politie, die geleidelijk ook door het lokaal bestuur werden overgenomen. Anderen dan de politie (en steeds vaker ook de gemeente) dienen hun verantwoordelijkheid te nemen bij de aanpak van onveiligheid, en daar horen burgers zeer zeker ook bij. Hoewel in het veiligheidsdomein de klacht van opposanten wel wordt gehoord, dat die strategie voortkomt uit de terugtrekking van de politie op de kerntaken (kortweg: criminaliteitsbestrijding) is er wel degelijk een inhoudelijk motief. Stol (1996) en Cachet (1990) constateerden jaren geleden al dat de formele sociale controle (door onder andere de politie, maar tegenwoordig vaak ook door andere diensten), effectiever is naarmate die wordt aangevuld door de informele sociale controle door burgers. Daarin lijkt niets gewijzigd. Recente onderzoeken bevestigen dat beeld. In 2013 bijvoorbeeld leverden Van der Land e.a. bijvoorbeeld een studie op naar buurtwachten als speciale verschijningsvorm van buurtpreventie, dat ooit mede was geïnspireerd door de Britse *Neighbourhood Watch*. Juist buurtpreventie gaat – in elk geval oorspronkelijk – uit van de idee dat burgers met informele sociale controle (die vooral neerkomt op signaleren en melden) buurten op effectieve wijze weerbaarder maken tegen criminaliteit en overlast (Hardyns en Pauwels, 2012). Die sociale controle is in beginsel aanvullend op de activiteiten van politie en andere overheidsinstanties. De onderzoekers vragen zich dan nog wel af

of de buurtwacht een verlengstuk is of zou moeten zijn van de politie ofwel een instrument van burgers zelf. En uit de internationale literatuur zou blijken dat buurtpreventie maar moeilijk tot stand komt in buurten en wijken waar deze het hardst nodig is. De dilemma's die buurtwachten met zich meebrengen werken we verderop verder uit.

2.3 Buurtpreventie in de criminologie: varianten, werkzame bestanddelen

Volgens de literatuur oogstte de *Neighbourhood Watch* in het Verenigd Koninkrijk destijds veel lof bij bewoners en autoriteiten (Crawford, 1998). Het gaf burgers immers (weer) het gevoel vat te hebben op de eigen leefomgeving. Evenals aan de andere kant van het Kanaal worden in Nederlandse gemeenten geregeld bordjes aangetroffen die wijzen op de aanwezigheid van buurtpreventie. Weliswaar de ene keer actiever dan de andere. In slechts enkele gevallen zijn in dat soort gebieden ook daadwerkelijk teams van buurtbewoners actief die op vrijwillige basis bijdragen aan de veiligheid en leefbaarheid in de buurt (Lub, 2013). De basis – de zogeheten theoretische basis of beleidstheorie – van dat soort initiatieven is het vergroten van informeel toezicht (idem). Het werkzame bestanddeel is een toegenomen sociale controle, die weer bijdraagt aan de subjectieve en objectieve veiligheid. Het betreft dan respectievelijk het onveiligheidsgevoel (ook wel onveiligheidsperceptie genoemd, Eysink Smeets, 2010) en de door de politie geregistreerde criminaliteit en overlast. Onveiligheidsgevoelens worden vaak gevoed door zowel de angst om zelf slachtoffer te worden als de algehele zorg over de staat van de samenleving. Naast berichtgeving in de krant en op TV (en tegenwoordig ook internet en social media), spelen bijvoorbeeld ook fysiek-sociale factoren een rol. Denk aan plekken met weinig potentieel sociaal toezicht, waaronder de befaamde slecht verlichte 'enge plekken'. De werkzame bestanddelen bij varianten waarbij burgers zichtbaar in hun buurt patrouilleren zijn er op gericht om het potentiële daders lastiger te maken (gelegenheidsreductie) en de kans op betrapping (pakkans) te vergroten.

In de criminologische literatuur worden diverse (basis)varianten genoemd van buurtpreventie, die kunnen worden geordend naar gelang de intensiteit van de burgerinzet: woon- en leefregels die zoals ooit de Goudse Stadsregels door overheid en lokale gemeenschap samen worden opgesteld, allerlei soorten meldsystemen waarbij bewoners elkaar per telefoon, per sms of anderszins waarschuwen en meldingen doorgeven aan de politie (denk tegenwoordig ook aan de WhatsApp groepen van bewoners die elkaar op de hoogte houden van onveilige situaties) en – het meest intensief – zichtbaar surveillerende bewoners (zoals in het voorbeeld van Ede) tot. Al deze initiatieven hebben hetzelfde doel: vergroten van de (informele) sociale controle vanuit de hierboven genoemde basisgedachte en het informeren van elkaar en de politie/gemeente⁶. Hoewel buurtbeheer (denk aan wijkplatforms en dorpsraden) ook duidelijke raakvlakken heeft met veiligheidsthema's rekenen wij die hier toch niet onder de buurtpreventie in enge zin (zie Lub, 2013).

Naar de effecten van WhatsAppgroepen en diverse (andere) burgermeldsystemen is voor zover bekend (nog) geen onderzoek gedaan (hoewel de eerste praktijkervaringen in Ede gunstig lijken). De Goudse stadsregels werden onderzocht door het Verweij Jonker Instituut (Nieborg en Ter Woerds, 2004). Daaruit bleek ondermeer – niet verwonderlijk - hoe belangrijk het is dat de 'stadsregels' ook

⁶ Buurtbemiddeling en Burgernet hebben wij buiten het bestek van onze analyse gelaten. We waren immers vooral op zoek naar initiatieven zoals bepaalde 'eigen' meldsystemen en buurtpreventie die (in elk geval bij aanvang) op initiatief zijn ontstaan van burgers.

echt door alle burgers worden gedragen en gesteund en dat alleen stadsregels toch echt te beperkt zijn om de buurt veiliger en leefbaarder te maken.

Naar buurtpreventieteams (buurtwachten) is veel meer onderzoek gedaan:

- Een internationale review uit 2008 van Bennett e.a. waarin meerdere onderzoeken werden beoordeeld laat weliswaar wisselende uitkomsten zien voor wat aangaat het terugdringen van criminaliteit door buurtwachten (zoals in Ede wel actief zijn). De auteurs geven hoe dan ook aan dat wat hun betreft de balans naar het positieve doorslaat. Buurtwachten hebben een – zij het beperkte - impact op de wijkveiligheid en dan vooral op het veiligheidsgevoel en de overlast (Crawford, 2005; Hardeyans en Pauwels, 2012; Van der Land, 2013). Dergelijke interventies blijken op de objectieve criminaliteit weliswaar ook effect te sorteren, maar toch minder dan vaak door burgers en beleidsmakers wordt verondersteld. (Hoewel Lub (2013) toch een stuk positiever gestemd is over het effect dat de wachten ook op de objectieve onveiligheid zouden hebben). Echter: waarom en onder welke omstandigheden precies buurtwachten een positieve uitwerking hebben op vooral het onveiligheidsgevoel en de overlast is nog nooit goed onderzocht. En daar bevindt zich wel ergens de sleutel om te komen tot effectieve buurtpreventieteams. Mogelijk speelt dan toch de zichtbare inzet van de buurtpreventen⁷ een rol of zoals aangegeven burgers hebben (weer) het gevoel samen grip te hebben op de buurt.
- Tot zover het algehele positief-kritische oordeel vanuit de criminologie. Ondanks de talloze onderzoeken die wijzen op gunstige resultaten, is er ook Nederlands onderzoek dat minder positief is. Van Eijk (2013) meent dat de activiteiten van een buurtwacht en verbeterde veiligheid moeilijk direct in verband zijn te brengen. Een buurtpreventieteam in de vorm van een buurtwacht draagt volgens haar niet per se bij aan het veiligheidsgevoel in een wijk. Reden is dat burgers misschien wel extra surveillance zien, maar ook meer weet krijgen van criminaliteit in hun wijk. De bevinding van Van Eijk is op zichzelf geen nieuws: jaren geleden kwamen onderzoekers in de Verenigde Staten reeds tot soortgelijke bevindingen (Skogan e.a., 1990).

2.4 Dilemma's

Naast het (weliswaar genuanceerd) positieve oordeel over resultaten worden er in de criminologie ook enkele dilemma's genoemd die kleven aan buurtpreventieteams. We noemen hierna de vier dilemma's die het vaakst worden genoemd naast het altijd op de loer liggende juridische gevaar van eigenrichting.

- Ten eerste bestaat het risico dat de buurtwacht zich ontpopt tot een burgerwacht of burgerpolitie die vanuit deelbelangen en eigen (morele) maatstaven hinderlijke, maar op zichzelf niet strafbare gedragingen van medeburgers criminaliseert. Denk aan feestjes in de nachtelijke uren, een koppeltje dat 's nachts (romantisch) op een bankje in het park zit, jongeren (al dan niet medebewoners) die in de openbare ruimte rondhangen, die nu het stempel 'afwijkend' krijgen. Het preventieve karakter van buurtwachten kan zo een categorie

⁷ Een buurtprevent is ook de term die wij verder in deze rapportage zullen gebruiken als benaming voor de leden van een buurtpreventieteam. In de literatuur worden ook wel aanduidingen als 'buurtwacht' of 'loper' gebruikt.

van marginale of zelfs risicoburgers creëren, die haaks staat op de categorie verantwoordelijke burgers waartoe buurtwachten zouden behoren (Van der Land, 2013).

- Soms – ten tweede- worden buurtwachten wel als ‘verraders’ beschouwd door de rest van de buurt (Crawford, 2006; Terpstra, 2010). Dat kan leiden tot intimidatie van buurtwachten, vooral in buurten waar de bevolking al moeite heeft met gezag.
- Ten derde suggereren buurtwachten in hun doen en laten en ook de wijze waarop zij zijn gekleed soms iets te zijn wat zij feitelijk niet zijn. Voor de wet is een buurtwacht niets meer of minder dan een ‘burger met een hesje’ die in de buurt signaleert, observeert en onregelmatigheden meldt aan de politie. Het dragen van op politie- of boa-uniformen gelijkende kleding past daar niet bij. In de jaren tachtig al kampte de politie en gemeente in New York met dat dilemma met de zogeheten *Guardian Angels* die in de (toen zeer gevaarlijke) metro in uniform met de bekende rode baret burgerbeveiliging verrichtten (Kenney, 1986¹).
- Vaak ook kunnen buurtwachten nog het makkelijkst worden opgericht in de buurten waar al een goede sociale samenhang is en waar – dus – veelal de problemen nog beheersbaar zijn. Dat uit zich bijvoorbeeld in een bloeiend verenigingsleven en allerlei vormen van buurtbeheer (Van der Land, 2013). In de echte probleebuurt met een matige sociale samenhang is het veelal veel moeilijker om burgers actief te vinden of te krijgen, laat staan dat zij zichzelf als vrijwilliger opwerpen. In Nederland treffen we weliswaar kleine uitzonderingen aan op de regel: denk aan nachtpreventieteams die juist ook in ‘moeilijke’ Haagsche buurten toezicht houden of aan de (Marokkaanse) buurtvaders die in gebieden die als probleebuurt bekend staan proberen jeugd aan te spreken op overlastgedrag.

2.5 Tot slot

De basis – de zogeheten theoretische basis of beleidstheorie – van buurtpreventie is het vergroten van informeel toezicht. Het werkzame bestanddeel is een toegenomen sociale controle, die weer bijdraagt aan de subjectieve en objectieve veiligheid. Het betreft dan respectievelijk het onveiligheidsgevoel en de door de politie geregistreerde criminaliteit en overlast. In dit hoofdstuk konden we lezen dat er – weliswaar genuanceerd en voorzichtig - wetenschappelijk bewijs is voor de effectiviteit van buurtpreventieteams. Zij zouden echter effectiever zijn bij de bestrijding van overlast en onveiligheidsgevoelens, dan bij de inzet op criminaliteit (dus ook woninginbraken). Verder werden, naast eigenrichting, vier dilemma’s of risico’s genoemd die vaak worden genoemd in de literatuur. Die komen kort gezegd neer op criminalisering, intimidatie van buurtwachten door andere burgers, de schijn van wettelijk gezag c.q. bevoegdheden en de paradox dat buurtpreventie het moeilijkst is in – juist – de buurten die daaraan vanuit het veiligheidsbeleid bekeken de meeste behoefte zouden hebben.

3. Ervaringen in Ede en elders

3.1 Inleiding: feitelijke uitvoering, samenwerking en ervaringen elders

In het vorige hoofdstuk keken we naar wat in de criminologie bekend is over resultaten van buurtpreventie en de basisgedachte ervan (inclusief de zogenoemde werkzame bestanddelen). Ook gingen we in op enkele dilemma's die terugkeren in allerlei – ook internationale - onderzoeken. In dit hoofdstuk kijken we naar (de eerste) praktijkervaringen in Ede en elders in het land. We beogen daarmee de onderzoeksvragen te beantwoorden die gaan over de feitelijke uitvoering van de buurtpreventie, de samenwerking met politie en gemeente en de ervaringen elders:

3.2 Ervaringen in Ede

Ook in Ede wordt het fenomeen buurtpreventie op meer wijzen vorm gegeven dan uitsluitend met een buurtpreventieteam dat zichtbaar in de wijk patrouilleert. Eerst wordt – sterk op hoofdlijnen - aangegeven wat door betrokkenen in ons veldwerk werd genoemd aan voorbeelden, naast de BPT's. Daarna leggen we de focus op het Buurtpreventieteam Maandereng, waarbij we zoals aangegeven op punten een vergelijking maken met het team Indische Buurt.

3.2.1 Wat is er in Ede?: varianten waaronder WhatsAppgroepen

Ede is een gemeente waarin de sociale samenhang van buurten, wijken en dorpskernen volgens geïnterviewden zeer sterk wisselt. Deels heeft dat te maken met het gegeven dat zich binnen de gemeentegrenzen een aantal dorpskernen bevindt (o.a. Otterloo, Harskamp, Bennekom en Lunteren) die mogen worden beschouwd als – in elk geval van origine- hechte gemeenschappen. Dat steekt dan af tegen het meer stedelijke gebied binnen de gemeente. Een aantal dorpen beschikt over een eigen dorpsraad (bv Lunteren en Bennekom), waarin bewoners de dorpsbelangen behartigen, ook rondom veiligheid en leefbaarheid. Anderzijds zijn er binnen de bebouwde kom van Ede zelf zowel buurten en wijken waar bewoners naast elkaar leven als gebieden waar bewoners verhoudingsgewijs meer contact met elkaar hebben. Denk aan de buurt Maandereng met het wijkplatform. Maandereng is een van de buurten in Ede waar relatief veel burgerinitiatief bestaat. De conclusie dat de bewonersinitiatieven er vooral zijn op de locaties met sociale samenhang gaat niet voor de volle honderd procent op. Ook in de wijk Veldhuizen was bijvoorbeeld afgelopen jaren sprake van bewonersinitiatief waarbij buurtvaders bij wijze van buurtpreventie jongeren aanspraken op hun gedrag, onder andere tijdens oud en nieuw.

Verder zijn er in Ede straten en gebouwencomplexen (bv seniorenwoningen) waar bewoners gebruikmaken van een zelfopgezet meldsysteem. Denk aan een telefoonpyramide, waarbij elke bewoner weer twee of drie anderen belt als er onregelmatigheden zijn. Ook gehoord werd een sms meldsysteem en – tegenwoordig – ook wel het gebruik van *social media*.

WhatsAppgroepen

Een zeer specifiek gebruik van hedendaagse social media zijn de zogeheten *WhatsAppgroepen*. WhatsApp verwijst naar software die op mobiele telefoons – smartphones – kan worden

geïnstalleerd. Met de software kunnen berichtjes worden verstuurd zoals bij SMS, met het verschil dat WhatsApp (nagenoeg) gratis is. Voordeel is dat met de software ook zogeheten groepen kunnen worden aangemaakt zodat elk groepslid berichten kan verzenden die direct door ieder ander lid kunnen worden gelezen. Om een groep aan te maken zijn de telefoonnummers voldoende. Een van de groepsleden (de beheerder) kan bepalen wie verder nog tot de groep kunnen toetreden. Er kunnen maximaal 50 groepsleden worden toegevoegd.

In Ede bestaan in de diverse wijken inmiddels verschillende WhatsAppgroepen die vaak ook het maximum van 50 personen hebben bereikt. Het animo is volgens politie en gemeente groot: er is veel minder tijd en inzet nodig van de burger en politie dan bij andere varianten van buurtpreventie (zoals wel het geval is bij de buurtpreventieteams). Groepsleden krijgen van de wijkagent politie-informatie die keurig volgens de Wet Politie Gegevens 'naar buiten mag'. Er worden bijvoorbeeld nooit adressen of persoonsgegevens verstrekt of criminele informatie (zie ook verderop de communicatie tussen wijkagent en BPT's). De informatie is van dien aard dat bewoners kunnen helpen met een oogje in het zeil te houden. Zij geven ook weer bijzonderheden door aan de Groep of zij nemen direct contact op met de wijkagent, met 0900 8844 of met 112. Dat doen zij ook als zij zelf (zonder verzoek van de wijkagent) onregelmatigheden waarnemen. Van hen wordt verwacht om dan indien nodig eerst te bellen met de politie en daarna een bericht te verzenden in de WhatsAppgroep zodat groepsleden op de hoogte zijn ('alertering').

De wijkagenten beklemtonen wel dat het doel van de WhatsAppgroep heel duidelijk (afgebakend) moet zijn. De groepen in Ede zijn vooral gericht op inbraakpreventie. Verder moet streng worden toegezien op de 'etherdiscipline'. Niet-relevante berichten die 'ruis veroorzaken' ('flauwekulberichten') en leiden tot onduidelijke communicatie moeten worden vermeden. In het uiterste geval wordt iemand door de beheerder verwijderd. De WhatsAppgroepen zijn een klein jaar geleden ontstaan op initiatief van de politie en ondersteund door de gemeente, maar werden daarna van harte overgenomen door burgers. De wijkagenten waren aanvankelijk ook beheerder, maar het beheer is inmiddels vaak overgedragen aan een bewoner die namens een kleine stuurgroep toeziet op het juist gebruik van de WhatsAppgroep. Voor zover bekend is er in Nederland (nog) geen onderzoek gedaan naar de resultaten van WhatsAppgroepen bij veiligheid en leefbaarheid, dus een vergelijking is nog niet mogelijk. In Ede lijken desalniettemin de eerste resultaten gunstig. Met weinig inspanning wordt veel bruikbare informatie uitgewisseld tussen politie en burgers. De informatie heeft reeds meerdere malen geleid tot aanhoudingen en 'ronde' strafzaken en – boven alles – het voorkomen van inbraak door burgers extra alert te maken (en te houden). Alleen al in Rietkampen zijn tijdens het onderzoek ongeveer 800 burgers lid van een WhatsAppgroep.

3.2.2 Buurtpreventieteams in Maandereng en Indische Buurt

Het Buurtpreventieteam Maandereng bestaat uit enthousiaste bewoners – negentien ten tijde van dit onderzoek – die als gevolg van een inbrakenhousse graag wat voor de leefomgeving wilden betekenen. Zij vonden de intensiteit van het project Waakzaam waarbij bijvoorbeeld hondenbezitters tijdens het uitlaten letten op onregelmatigheden, te beperkt. Naar hun idee vinden de meeste inbraken immers na 23.00 uur plaats, wanneer de meeste hondenbezitters al weer huiswaarts zijn gekeerd. Drie jaar geleden diende de huidige coördinator van het BPT Maandereng – die beveiliging is van beroep – een voorstel in bij de wijkagent, die echter de initiatiefnemer doorverwees naar de gemeente. Vanaf augustus 2013 werd het team 'operationeel' en werden er rondes gelopen en toezicht gehouden in de buurt (waarover zo meer). Het team Indische Buurt is pas actief sinds februari 2014 en werd

aanvankelijk opgericht door – eveneens – een professionele beveiliging met hulp van het BPT Maandereng. Inmiddels staat het contact tussen de beide BPT's op een laag pitje.

Ook bij de – momenteel – zeven leden van het BPT Indische Buurt zijn de woninginbraken de oorspronkelijke motivatie. In het algemeen is er vanuit de Indische Buurt weinig animo om deel te nemen aan het initiatief, vandaar dat het ledenaantal kleiner is dan in Maandereng (zie verderop).

Wat zowel bij Maandereng als de Indische Buurt opvalt, is de betrokkenheid van bewoners bij hun buurt, hoewel zij daar soms nog niet erg lang wonen. Bij sommige buurtpreventen is er ook een professionele betrokkenheid, doordat zij als beveiliging werken of (twee maal aangetroffen) in opleiding zijn bij de Nationale Politie. Ook troffen we personen aan die eerder als vrijwilliger actief waren in het veiligheidsdomein, bij de brandweer of bij het Rode Kruis. De beweegreden die het vaakst werd gehoord was om in aanvulling op de politie de buurt veiliger te maken en veilig te houden. Los van professionals in het veiligheidsdomein bestaan de buurtpreventen voor wat betreft hun professionele achtergrond uit een soort dwarsdoorsnede van de bevolking: gehoord werd bijvoorbeeld het beroep (voorheen bij Maandereng) gemeenteambtenaar, agrariër en vuilnisman en er waren ook wel gepensioneerd bij.

3.2.3 Basisgedachte en motivatie buurtpreventieteams

Basisgedachte

Volgens de teamleden van beide BPT's is de basisgedachte achter hun activiteiten zichtbare aanwezigheid op straat – in aanvulling op de politie – om zo de kans te vergroten dat potentiële criminelen en overlastveroorzakers worden betrapt of zich betrapt voelen en hun activiteiten stoppen. De kerngedachte is dus – kortom – fysiek toezicht dat de kans op betrappen verhoogt en de gelegenheid vermindert om criminaliteit of overlast te plegen. Zij zijn zich bewust van hun wettelijke status van een 'burger met een hesje'. Hoewel het ene team haar takenpakket breder beschouwt dan het andere en volgens de politie soms ook wel de (wettelijke) grenzen in zicht zijn, zijn de buurtpreventen zich bewust van hun burgerstatus. Zij mogen en kunnen niet meer dan een andere burger.

Beide BPT's zijn zich bewust van de vele ogen die op hen gericht zijn. Beide willen zij ver weg blijven van wat in het dagelijks spraakgebruik wel een 'knokploeg' wordt genoemd. Politie en gemeente hadden ooit in een van de Edese wijken te maken met een groep bewoners, waarbij een van de bewoners stevig geweld gebruikte tegen overlastgevende jeugd. Dat is voor beide teams een schrikbeeld en geeft aan wat zij vooral *niet* willen zijn.

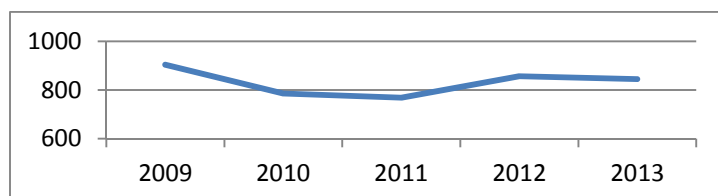
Motivatie

Zoals gezegd ontlenen zowel het BPT Maandereng als Indische hun bestaansreden aan de inbrakenhousse in Ede. Verder noemen de teamleden hun maatschappelijke betrokkenheid en betrokkenheid bij de buurt, hoewel lang niet alle buurtbewoners al heel lang in de buurt wonen. Ongetwijfeld speelt ook de professionele achtergrond (beveiliging, politie, gemeenteambtenaar) van enkele leden bij Maandereng en Indische Buurt mee. Bij enig doorvragen blijkt dat de motivatie niet alleen voortkomt uit enthousiasme en maatschappelijke betrokkenheid. De teamleden maken zich ook zorgen om de beschikbaarheid en de capaciteit van de politie en het gemeentelijk Toezicht. Hierdoor hebben zij soms het idee vanuit hun burgerbetrokkenheid 'in een gat te springen' voor wat betreft een – in hun ogen – tekort aan toezicht in de publieke ruimte. Verder moet worden benadrukt dat bij beide teams gezelligheid en een soort verenigingsgevoel niet als doel en kernmotivatie wordt genoemd,

maar het wordt nadrukkelijk wel genoemd als prettige bijkomstigheid en voordeel om het team bijeen te houden.

Vermoedelijk speelt het onveiligheidsgevoel vanwege de inbraken feitelijk een veel grotere rol bij de motivatie van de BPT's. Op basis van het totaal aantal woninginbraken (inclusief pogingen) was er in Ede op stadsniveau geen duidelijke inbrakenhousse, althans niet op basis van de aan ons verstrekte gegevens van de periode 2009-2013. Tussen 2009 en 2011 was er op het niveau van de gemeente Ede zelfs een daling, waarna 2012 een piek liet zien en een lichte daling inzette. In de wijk Maandereng is er volgens figuur 2 in 2012 een daling ten opzichte van het jaar ervoor. Toch liet 2011 in die wijk weer meer woninginbraken zien dan 2010. In Ede West (waaronder de Indische Buurt valt) was er in de periode 2010-2012 een stijging van woninginbraken van ongeveer 18 procent. De daling is echter niet eenvoudig toe te schrijven aan buurtpreventieteams of de WhatsApp Groepen. Het BPT Maandereng is actief sinds augustus 2013, het BPT sinds februari van 2014 en ook de WhatsAppgroepen zijn zeker van na 2013. We beschikken logischerwijze nog niet over de cijfers van 2014, om een goede vergelijking mogelijk te maken.

Figuur 1: Aantal woninginbraken gemeente Ede 2009-2013 (incl. poging inbraak⁸)

Figuur 2: aantal inbraken per jaar in Ede-Stad⁹, uitgesplitst naar wijken (2010-2012)

Gebied	Jaar	2010	2011	2012
Ede-Oost		59	78	95
Ede-West		112	117	133
Veldhuizen		193	141	160
Kernhem		40	12	22
Ede-Zuid		111	109	89
Maandereng		79	89	65
Rietkampen		43	43	60
Buitengebied		4	10	16
Bedrijventerreinen		0	1	3
EDE-STAD TOTAAL		641	600	643

⁸ Ongeveer veertig procent van het totaalcijfers per jaar omvat pogingen tot inbraak.

⁹ Het betreft hier het incident Diefstal/inbraak woning in het politiesysteem BVH.

3.2.4 Feitelijke realisatie Buurtpreventieteams

Loop- en fietsrondes

Het BPT Maandereng surveilleert in opvallende kleding die in het duister veel weg heeft van een uniform en houdt bij tij en ontij toezicht in (vooral) de late avond en de nachtelijke uren om het inbrekers – maar ook andere potentiële daders en overlastveroorzakers – moeilijk te maken. Tijdens de rondes wordt – zo bleek uit de interviews en ook uit de observatie – immers gelet op alles dat volgens de bewoners onveilig is of overlast veroorzaakt. Denk naast inbrekers ook aan bijvoorbeeld fietswrakken, gestolen voorwerpen (waaronder ook weer fietsen), zich vreemd gedragende voertuigen en personen, vandalisme, jeugdoverlast en illegaal gedumpt afval. De rondes zijn meestal in het weekend, maar in uitzonderlijke gevallen wordt er ook wel doordeweeks gelopen. Volgens de buurtpreventen echter is het belangrijk om het team op de dagen en tijdstippen te laten lopen dat er de meeste kans bestaat op inbraken en overlast. In het weekend vonden er in het verleden bijvoorbeeld ook wel vernielingen plaat. Omdat de meeste teamleden werk en gezin hebben, loopt het preventieteam voornamelijk als er vrijwilligers beschikbaar zijn, maar vaak lukt dat ook. Maandereng hanteert een rooster waarop mensen zich kunnen inschrijven of zij ruilen van ‘dienst’ om er voor te zorgen dat er een of twee koppels de wijk in kunnen. In de nachtelijke uren loopt er meestal een enkel koppel, van 24.00-4.00 uur. Bij het BPT Indische Buurt is het vanwege de kleine omvang veel ingewikkelder om het rooster ‘rond’ te krijgen. Tijdens de avonduren is er meer animo dan om in de nachtelijke uren te gaan lopen. Waar in de Maandereng soms ook de partners meedoen aan het initiatief, daar zijn de partners van de lopers in de Indische Buurt soms niet zo blij met de activiteiten van hun man (er doen alleen mannen mee met Indische Buurt, bij Maandereng nemen ook enkele vrouwen deel, van wie er zeker een ook ’s nachts met een teamgenoot haar ronde doet). Verder vonden sommige teamleden van Indische Buurt de loop- en fietsrondes soms ook veel te lang duren, waardoor zij bijvoorbeeld liever twee uren in de avond lopen dan vier uren in de nacht.

Het team Maandereng loopt net als Indische Buurt vooral door bebouwd gebied, hoewel eerstgenoemde toch ook (in elk geval tijdens de observatie) haar rondes loopt langs sportvelden en volkstuinten, ingegeven door de ervaring van BPT (en politie) dat zich daar soms in de late uren verdachte personen en voertuigen ophouden. (Zij gebruikten tijdens de observatie hun zoeklichten om goed de bosschages langs te lopen). Ook de Indische Buurt let volgens eigen zeggen op alles wat afwijkt en wat de aandacht vraagt. Zij lijken naar verhouding echter wat terughoudender en vooral gericht op waarnemen en de politie bellen in plaats van zelf in te grijpen.

Beide buurtpreventieteams maken na een ronde – alleen als er zich bijzonderheden voordeden – een korte rapportage die zij mailen aan de wijkagent (Maandereng mailt ook aan Toezicht). Volgens de wijkagenten is het al meerdere malen voorgekomen dat de informatie in de rapportages (ook kentekens, signalementen) nuttig blijkt voor het politiewerk.

Kleding, middelen en communicatie

De preventen van BPT Maandereng dragen een donkere werkbroek (met zakken aan de zijkant), een donker jack, een witte blouse en werkschoenen. Zij dragen ook een opvallend geel hesje met daarop ‘BPT Buurtpreventie Maandereng’. Zij hebben soms een koppelriem om hun middel met daaraan handschoenen (om bijvoorbeeld op hygiënische wijze gevonden voorwerpen aan te kunnen pakken), een zaklamp met lang handvat, en hun een portofoon. Ten tijde van de observatie werd de portofoon niet gebruikt, omdat er even geen eigen centralist was. Op termijn zou die er weer moeten komen, met de hulp van een bevriende zendamateur. De preventen gebruikten hun mobiele telefoon. De preventen van het BPT Maandereng bellen bij aanvang van hun ronde het landelijk politienummer

0900-8844 om de meldkamer in Arnhem te laten weten dat zij op pad zijn. Inmiddels heeft de plaatselijke politiechef erop toegezien dat de meldkamer ook weet wie en wat het BPT Maandereng is, zodat (ook volgens de buurtpreventen) de communicatie in de meeste gevallen vlotter verloopt dan een poos terug. Toen wisten de centralisten nauwelijks wie zij aan de telefoon hadden.

De preventen van het BPT Indische Buurt dragen alleen een hesje met 'BPT Indische Buurt' en heel soms nog een werkbreek of een zwarte honkbalpet met 'BPT' erop. Bij dit team werden tijdens de observatie juist wel portofoons gebruikt om elkaar (twee koppels) op de hoogte te houden, echter zonder nadrukkelijke centralist. Vanuit de gedachte 'burgers met een hesje' vinden zij het onnodig om bij aanvang van een ronde via 0900 8844 te laten weten dat zij op pad zijn.

Opvallend is dat beide teams een eigen WhatsAppgroep hebben, naast de groepen die op initiatief van de politie zijn aangemaakt. De groep van Maandereng is zeer actief, waar de groep Indische buurt nauwelijks van de grond komt. De reden ervan noemden we reeds: het gebrekkige draagvlak van bewoners voor het BPT in de Indische Buurt.

Meer dan inbraakpreventie

Naast het voorkomen en bestrijden van inbraken draagt het team bij aan de beveiliging van buurt evenementen (op verzoek van het wijkplatform Maandereng) en het ziet toe op het verminderen van diverse vormen van buurtoverlast, waaronder parkeeroverlast en overlast door jeugd. Aanvankelijk werd het BPT Maandereng door de in de wijk aanwezige jeugd(groepen) geplaagd. De jeugd riep de buurtpreventen achterna en reageerde in sommige gevallen agressief op de teamleden. Om het BPT te leren omgaan met lastige jeugdgroepen werd na overleg met gemeente en politie een dagdeel belegd met het bekende bedrijf Straatcontact (van enkele Utrechtse politiemensen die voorheen op Kanaleneiland werkten). Waar echter de gemeente en de politie veronderstelden dat het BPT zich niet ook met jeugdgroepen zou gaan bezighouden en zich alleen op inbraakpreventie zou richten, daar zoen zij dat volgens het BPT wel. Het team Indische Buurt stelt zich terughoudend op tegenover jeugd op straat: zij groeten, maar laten hen verder met rust.

De buurtpreventen van Maandereng en Indische buurt houden niet alleen een oogje in het zeil. Zij bellen de politie als aanspreken van daders en overlastveroorzakers niet helpt of niet kan (bijvoorbeeld als er gevaar dreigt voor de teamleden). Tijdens de rondes worden andere buurtbewoners af en toe door de beide BPT's actief begroet om een gesprek aan te knopen en informatie te vergaren. Maar ook wel om te zien wat voor vlees zij in de kuip hebben. Ook professionals in het veiligheidsdomein weten immers dat iemand die teruggroet en een praatje maakt vaak niets kwaads van plan is.

Volgens de politie doet het BPT Maandereng – zij denkt echt vanuit enthousiasme – aan een sluipende 'marktvergroting'. Feit is dat het team Maandereng zich niet uitsluitend (meer) bezighoudt met inbraakpreventie en strikt genomen ook niet alleen (meer) met preventie. Zoals reeds aangegeven pakt het team ook andere taken op, soms met de legitimatie dat zij die klussen onderweg gewoon meteen meeneemt. Verder is er gedurende het jaar dat het team actief is een aantal voorbeelden geweest van een burgeraanhouding¹⁰. Daarbij gaat het om het burgerarrest, dat zijn grondslag vindt in artikel 53 van het Wetboek van Strafvordering. Elke burger mag bij een strafbaar feit op heterdaad aanhouden, de arrestant indien nodig zelfs beetpakken en in bedwang houden. Er mag indien nodig zelfs (proportionele) dwang worden uitgeoefend door de verdachte tegen de grond te houden. Ook mag de verdachte – tijdelijk en in afwachting van de opsporingsambtenaren – worden opgehouden (opgesloten onder permanent toezicht) en mogen voorwerpen in beslag worden genomen die van doen hebben met het gepleegde strafbare feit.

¹⁰ Na meerdere bronnen – politie, gemeente en BPT - te hebben geraadpleegd zou dat aantal neerkomen op ongeveer vijf.

Verdachte en voorwerpen moeten dan wel worden overgedragen aan opsporingsambtenaren. Het voorbeeld dat de onderzoeker te horen kreeg in een vraaggesprek tijdens het meelopen was zonder geweld: een dief werd bij een supermarkt aangehouden en werkte verder goed mee. Een ander voorbeeld betrof diefstal van een bord van een makelaar bij iemand uit de tuin door vandalen. Niet duidelijk is of en hoe daarbij geweld heeft plaatsgehad.

Sponsoring

Beide BPT's werken met sponsoring, waarbij een bedrijf, een vereniging of een particulier extra aandacht krijgt bij de surveillancerondes. Bij sponsorgelden moet volgens de betrokkenen eerder worden gedacht aan ettelijke tientjes of een paar honderd euro (kleine bedragen) en bepaald niet aan hele grote bedragen. Het sponsorgeld is voor de kas waaruit bijvoorbeeld kleding wordt betaald, koffiegeld een jaarlijkse BBQ en het (overige) materiaal of kleine kosten worden gedekt. De coördinator beheert de middelen. Voorbeelden van sponsors die wij optekenden waren:

- Een hotel
- Een huisartsenpost
- Middenstand
- Scholen voor de overlast en inbraken in of direct rondom scholen.
- Een fietsenmaker
- Een drukkerij voor het vervaardigen van drukwerk in ruil voor reclame

Ook kunnen bewoners aangegeven dat zij hun huis tijdens hun vakantie extra door het BPT in de gaten wilden houden. Opvallend genoeg is dat een dienst die jaren geleden door de politie werd aangeboden: burgers leverden bij de politie een kaartje in waarop stond dat zij graag wilden dat hun huis extra in de gaten werd gehouden tijdens hun vakantie.

Het systeem van de sponsoring maakt dat de beide BPT's – Maandereng nog meer dan Indische Buurt – feitelijk een zekere autonomie bezitten, ook ten opzichte van de gemeente en de politie. Zij zijn immers in financieel opzicht niet uitsluitend afhankelijk van een enkele inkomstenbron (de gemeente) en zij hebben ook meer dan een 'opdrachtgever'. Die term moet hier tussen haakjes, want er is uiteraard geen sprake van betaald beveiligingswerk zoals dat wel gebeurt bij beveiligingsbedrijven die vallen onder de Wet op de Particuliere Beveiligingsorganisaties en Recherchebureaus (WPBR) en dienen te beschikken over een vergunning. Wel zijn de BPT's voor hun informatie sterk afhankelijk van de politie (zie verderop).

Draagvlak in de buurt

Volgens de buurtpreventen van de Maandereng is de buurt enthousiast. Wij hoorden dat ook op het stadhuis, maar wij beschikken helaas niet over objectieve gegevens om de mate van tevredenheid van de buurt echt goed te kunnen vaststellen.¹¹ Uit de wijze van reageren op de buurtpreventen, zoals alleen tijdens de observatie kon worden waargenomen, kan weliswaar worden opgemaakt dat het initiatief bekend is: op verzoek van een buurtprevent wordt netjes een openstaande deur die vanwege de warmte openstond (bewoner lag op de bank te slapen) vanwege inbraakpreventie gesloten, buurtpreventen worden gegroet en door een ondernemer op een bedrijventerrein zelfs op zeer hartelijke wijze. Ook de sponsoring mag worden opgevat als indicator voor steun en draagvlak. Desondanks zijn er ook signalen die wijzen op een deel van de buurt – of wellicht maar een enkeling, dat is niet duidelijk op grond van ons materiaal – dat moeite heeft met het BPT Maandereng. Een van de leden heeft zijn woning beveiligd met camera's nadat hij werd bedreigd. Verder was er enkele

¹¹ Een vragenlijst om dat te onderzoeken viel buiten het bestek van dit onderzoek.

maanden geleden een lastercampagne met graffiti waarbij onder meer het woord 'NSB' werd gebruikt. Ondanks vermoedens is niet helemaal duidelijk van wie de campagne af kwam: enkelingen of – uiteindelijk – een deel van de buurt. Verder gaven we al aan dat de jeugd op straat (zoals verwacht) geen fan is van het BPT. De echte probleemjeugd is immers ook geen fan van politie en toezicht. Volgens de wijkagent en het BPT Indische Buurt zelf zijn de buurtbewoners van de Indische Buurt in het algemeen niet zo enthousiast over het buurtpreventieteam. Ook nu beschikken we niet over objectieve gegevens om de mate van draagvlak te kunnen vaststellen. De buurtpreventen in de Indische Buurt worden geregeld nageroepen – niet alleen door jeugd- en dat lijkt ook niet echt af te nemen. Volgens de buurtpreventen komt dit doordat de wijk over het algemeen bewoners heeft die niet veel ophebben met gezag. In Maandereng speelt dat niet of veel minder. De buurtpreventen van de Indische Buurt worden vooral door jongeren op straat gezien als een verlengstuk van de politie. Hoewel volgens de teamleden nog niemand daadwerkelijk last heeft ondervonden, zijn er toch al wel enkele vervelende gebeurtenissen geweest die er in elk geval op duiden dat niet iedereen achter de gedachte van het BPT staat.

3.2.4 Verhouding tot gemeente en politie

Autonoom

Vergeleken met buurtpreventieteams in andere gemeenten horen de Edese teams tot een uitzondering. Er zijn in Nederland voor zover bekend – en op dit moment- maar heel weinig voorbeelden van (semi)autonome buurtpreventieteams (Van der Land, 2014 en meer daarover in paragraaf 3.3). De meeste teams worden nadrukkelijk aangestuurd vanuit de gemeente en met informatie gevoed door de politie (vaak met de wijkagent als intermediair tussen burgers en politie). In Ede is volgens betrokkenen bij gemeente en politie sprake van een dilemma: moet een burgerinitiatief bij de burgers blijven of kan en mag de gemeente (en de politie) actief sturen en toezien op de buurtpreventie. In het eerste geval zou het aandeel van de lokale autoriteiten niet verder gaan dan faciliteren en af en toe op basis van afspraken wat bijsturen (*governance*). In het tweede geval zou de gemeente veel nadrukkelijker de regie (ook in de vorm van coördinatie en afstemming) moeten nemen (*government*) waarbij de buurtpreventie wordt opgenomen in het bredere lokale veiligheidsbeleid. Een aanvankelijk informeel burgerinitiatief wordt daarmee een component van het formele veiligheidsbeleid en de integrale samenwerking (ook met burgers) die daarbij hoort. Dat hoeft volgens betrokkenen niet te betekenen dat een informeel initiatief dan ook per se van de gemeente en politie wordt.

Naast de aansturing maakt, zoals gezegd, ook het systeem van sponsoring dat de teams tamelijk autonoom opereren. Zij hebben immers meerdere 'opdrachtgevers' en daarmee een gedeelde loyaliteit. Toch heeft deze autonomie zo haar grenzen. Ten eerste zijn de BPT's zoals gezegd voor hun informatie sterk afhankelijk van de politie. Beide teams hebben vaak contact met hun eigen wijkagent die hen eventueel voorziet van politie-informatie die op een manier is verwerkt dat zij probleemloos mag worden verstrekt volgens de Wet Politiegegevens (WPG). De politie verstrekt geen persoonsgegevens en voorziet de teams alleen van informatie die maakt dat de BPT's weten 'in welke hoek zij het moeten zoeken'. Zonder de politie-informatie zouden zij een stuk lastiger hun werk kunnen doen en wellicht ook aan status verliezen. (We gaven overigens reeds aan dat de buurtpreventieteams de politie op hun beurt ook van informatie voorzien). Ten tweede worden de BPT's tegen ongevallen verzekerd door de gemeente en via de ambtelijke staf hebben zij een 'lijn'

met het gemeentebestuur. Dat maakt de autonomie toch minder groot dan wellicht bij eerste aanblik wordt verondersteld.

Zorgen over en weer

De politiemensen en gemeentelijke handhavers (van Toezicht) die wij spraken uitten enkele zorgen aangaande de buurtpreventieteams:

- Reeds genoemd werd de sluipende taakvergroting door een van de BPT's. Volgens de wijkagenten was een aantal (kleine) incidenten terug te voeren op de vraag waar een buurtpreventieteam nu voor is en waarvoor niet. Volgens hen is er nog een schemergebied dat moet worden ingevuld¹². Momenteel levert dit knelpunt de politie achter de schermen volgens eigen zeggen veel werk op.
- Verder maken deze professionals zich zorgen om de burgeraanhoudingen, ook al was dat aantal niet zo groot. Hoewel elke burger zoals gezegd op heterdaad mag aanhouden, hebben gemeente en politie liever dat het BPT zich richt op haar preventieve taak: waarnemen, signaleren, doorgeven en melden en – als het kan en veilig is – aanspreken .

De politiechef en de gemeente plaatsen bovendien vraagtekens bij de uitdossing van sommige buurtpreventen en hun 'politieachtige' of 'BOA-achtige' werkwijze. Zij zijn het roerend eens met het uitgangspunt 'burgers in een hesje'. Mogelijk zet het uiterlijk andere burgers (en zelfs hulpdiensten) op het verkeerde been.

De leden van de buurtpreventieteams herkennen de zorgen van politie en gemeente. Desondanks geven zij dan dat zij goed contact hebben met deze partijen. De politie was aanvankelijk afwachtend volgens de buurtpreventieteams, maar gaandeweg is de relatie gegroeid en naar hun idee verstevigd. Dat komt volgens de politie ook omdat de teams geregeld ook zelf met informatie komen die waardevol blijkt voor de politietaak. De politie erkent dat er een prima relatie is, maar dat neemt haar zorgen en die van de gemeente niet weg. Ondanks het goede contact met de politie, is er volgens beide teams weinig contact met de gemeentelijke handhavers van Toezicht. Een van de twee teams geeft echter aan dat niet zo erg te vinden, omdat in hun ogen het goede contact met de wijkagent volstaat. Het andere team zou toch ook een meer intensieve relatie met Toezicht willen. Desgevraagd geven de gemeentelijke handhavers van Toezicht aan dat zij in hun werk geneigd zijn enige afstand te houden tot de buurtpreventieteams.

3.3 Ervaringen elders in het land

Uit onderzoek van onder andere Lub (2013) en Van der Land (2014) blijkt dat er her en der in Nederland (en daarbuiten) ervaringen zijn met buurtpreventieteams. De bevindingen uit onderzoek van anderen presenteerden we in hoofdstuk 2. Hierna gaan we in op de ervaringen die met onze deskresearch en telefonische interviews werden aangetroffen in het land, waarbij we wat dieper ingaan op Bergen op Zoom, Breda en Spijkenisse. Reden daarvan is dat deze gemeenten door het landelijk Centrum voor

¹² Een recent voorbeeld is het geval van een uitruk door de ambulance. In de hal van een hotel (een sponsor van het bewuste BPT) is een mevrouw onwel geworden (hart). Via een zogeheten 'pager' (pieper) zagen twee buurtpreventen dat er een melding was. Toen de ambulance ter plaatse was hadden de buurtpreventen getracht eerste hulp te verlenen. De ambulancebroeders (en de politie) zetten hun vraagtekens bij dit optreden.

Criminaliteitspreventie en Veiligheid (CCV) op hun website worden genoemd als waardevolle praktijkvoorbeelden.

Landelijk beeld

In Nederland zijn er volgens het CCV buurtpreventieteams (buurtwachten) in onder andere Den Haag (Nachtpreventie), het Westland, Bergen op Zoom, Spijkenisse, Katwijk, Apeldoorn en Maastricht. Volgens Van der Land (2013) waren er in 2012 onder meer ook buurtpreventieteams in Almere (Danswijk, De Meenten), Rotterdam (Groenenhagen, Hordijkerveld, Reyerood), Tilburg (Kruiden en Kleurenbuurt, Berkel-Enschot, Besterd, De Blaak, De Reit, Het Zand, Reeshof, Wandelbos, Zorgvlied) en Zoetermeer (Palenstein, Rokkeveen en Seghwaert-Noordhove). Hij schat het aantal buurtpreventieteams in dat jaar op ongeveer twee- a driehonderd. Opvallend is dat de verhoudingsgewijs autonome teams zoals in Ede Maandereng en Indische Buurt niet voorkwamen in zijn inventarisatie. Hij geeft daarbij direct aan dat dit niet betekent dat deze er niet zijn en dat blijkt uiteraard uit dit onderzoek. Mogelijk – zo geeft hij zelf aan – maakte zijn onderzoeksopzet dat de meer zelfstandige teams niet werden waargenomen.

In Nederland bestaan actieve en passieve vormen van buurtpreventie, buurttoezicht, buurtwachten of burgerwachten (de naamgeving verschilt vaak al naar gelang wat men doet of uit wil stralen) De buurtpreventieprojecten bestaan in allerlei varianten, van woon- en leefregels, surveillerende bewoners (zoals in het voorbeeld van Ede) tot WhatsApp groepen van bewoners die elkaar op de hoogte houden van onveilige situaties. Ergo: omvang en intensiteit verschillen. Vaak verschilt ook de mate van institutionalisering ofwel formalisering. Een gemene deler is weliswaar dat steeds sprake is van een vrijwillige inzet in het eigen woongebied. Naast het houden van toezicht (op allerlei manieren) worden de activiteiten geregeld aangevuld met het uitvoeren van kleine opruim- en schoonmaakklusjes in de buurt. Vaak hebben bewoners een actieve rol in het buurtbeheer en maken zij daarover afspraken met elkaar en met de gemeente, woningbouwcorporatie of de politie. Buurtpreventieprojecten zijn in sommige steden de voorbode geweest voor sociale vernieuwing en buurtbeheer.

Naast de vorm verschilt vaak ook de doelstelling, anders dan het bevorderen van leefbaarheid en veiligheid in de buurt (zie algehele vertrekpunt hierboven). In Ede zijn de teams ontstaan als gevolg van een stijging van het aantal woninginbraken en het daarmee samenhangende onveiligheidsgevoel. Soms echter richten de initiatieven zich op specifieke bewoners (bijvoorbeeld potentiële slachtoffers) of op overlast (van jeugd of bijvoorbeeld drugs).

Drie casussen: Bergen op Zoom, Breda en Spijkenisse

In *Bergen op Zoom* (52.890 inwoners) zijn de buurtpreventieteams onder aansturing van een gemeentelijke coördinator (oud-politieman), en met medewerking van de wijkagenten, na ruim twaalf jaar goed ingeburgerd. Ooit werden zij in het leven geroepen vanwege onveiligheidsgevoelens en vernielingen. Zij maken hun rondes zichtbaar (alleen met een hesje) in de wijk. De buurtpreventen zijn volgens de coördinator nadrukkelijk geen verlengstuk van de politie en niet bedoeld als gratis 'bewakingsdienst'. Van hen wordt verlangd om 'breed te kijken' naar het sociale (samen)leven in de wijk en *hobbybobby's* horen daar volgens de gemeente niet bij. Tijdens drie avonden krijgen de buurtpreventen een introductie door politie en gemeente. Daar krijgen zij te horen wat hun doel is: een brede sociale functie en zorgen voor elkaar in plaats van burgers die elkaar controleren. Burgeraanhoudingen worden sterk ontraden ('U heeft geen bevoegdheden'). Er wordt aangestuurd op signaleren en melden en soms – als er geen gevaar is – het met een vriendelijk verzoek proberen iemand te wijzen op overlastgedrag. Er wordt niet 's nachts gelopen, want dan 'liggen de

gesprekspartners in de buurt op bed'. Een preventieteam dat zich in het recente verleden niet aan de afspraken hield, werd op non-actief gezet. De huidige aanpak is laagdrempelig: iedereen moet mee kunnen doen (in een van de teams neemt bijvoorbeeld ook een minder valide persoon iemand deel met een scootmobiel). Met een klein budget voor onder andere de jaarlijkse barbecue worden deelnemers gemotiveerd gehouden. Er zijn 400 buurtpreventen verspreid over (ten tijde van dit onderzoek) 21 teams. Volgens de gemeente staat de werkwijze mede garant voor een daling van de criminaliteit en een toename van de veiligheidsgevoelens. De teams worden ondersteund door gemeentelijk ondersteuningsteams (met daarin de coördinator) en zij zijn opgenomen in het collegeprogramma.

In *Spijkenisse* (72.545 inwoners) bestaat een soortgelijk systeem als in Bergen op Zoom. Met het verschil dat de buurtpreventen ('lopers' genoemd in die gemeente) zich voorafgaand aan de ronde aanmelden bij de wachtcommandant van de politie. Toch is het ook hier niet de bedoeling dat zij een verlengstuk wordt van de politie. In 2005 ontstond het eerste team in deze gemeente weliswaar op initiatief van de politie. Maar na de kerntakendiscussie bij de politie werd de coördinatie overgedragen aan de gemeente. (De coördinator heeft in tegenstelling tot Bergen op Zoom geen politieachtergrond. Zij ziet dat juist als een voordeel, om te voorkomen dat de BPT's 'politieachtig' te werk gaan). Met als gevolg dat de buurtpreventen ook in Spijkenisse breder dienen kijken dan alleen veiligheid en ze geen 'politieagentje' mogen spelen. Tijdens een intakegesprek (en na een kleine antecedentencontrole door de wijkagent) worden mensen afgewezen die daartoe wel de neiging hebben. De preventen hebben een zaklamp en een portofoon, als er gevaar dreigt hebben zij hun direct contact met de wachtcommandant. Maar in veruit alle gevallen gaat het goed en wordt er vooral gesignaleerd, gemeld en – alleen als het kan – aangesproken. Aanspreken of actie ondernemen is volgens de gemeente geen kwestie van moeten: dat wordt echt overgelaten aan de lopers. Net als in Bergen op Zoom zijn de leden verzekerd via de gemeente. De buurtpreventie is een samenwerkingsverband tussen de politie, gemeente, wooncorporaties en bewoners uit de wijk. Buurtpreventie is een onderdeel van Wijkveiligheid en is om bedoeld om de veiligheid in de directe woon- en leefomgeving te verbeteren. Net als in Bergen bestaan er in Spijkenisse goed contacten met de politie. Er zijn momenteel 125 deelnemers, verspreid over tien teams.

In *Breda* (180.053 inwoners) zijn er momenteel 700 preventen verspreid over ongeveer veertig buurtpreventiegebieden. Het systeem van Breda wijkt essentieel af van de vorige twee voorbeelden, maar is representatief voor een voorname variant op de *zichtbare* buurtpreventie. Elk buurtpreventiegebied in Breda heeft – per straat – een zogeheten straatcontactpersoon. Die staat in contact met zowel de instanties (krijgt bijvoorbeeld berichten van de politie of de gemeente door om ergens speciaal op te letten) of bewoners kunnen met hun waarnemingen naar de straatcontactpersoon. Elk gebied is ooit aangemeld door bewoners voor deelname en staat onder toezicht van een van de stadsmariniers. Autonome buurtpreventieteams worden ontmoedigd. De bewoners moeten met de Bredase werkwijze op een laagdrempelige manier ('nee, u hoeft niet in een hesje rond te lopen') weer grip krijgen op hun buurt, zo is de achterliggende gedachte. De gemeentelijke coördinator is van origine opbouwwerker en – wellicht daarom – wordt sterk de nadruk gelegd op samen problemen oplossen voor en door de buurt. Alleen als een gevolg van een melding (via de straatcontactpersoon) kan het voorkomen dat buurtpreventen de straat op gaan en heel gericht personen (alleen als zij willen en kunnen) aanspreken op hun opvallende (bv overlastgevend) gedrag. Het is ook in Breda niet de bedoeling om te werken als een soort politie- of beveiligingsdienst voor en door burgers.

3.4 Samengevat: basisvarianten

In dit hoofdstuk werd stilgestaan bij de inmiddels belangrijke en interessante ervaringen die in Ede zijn opgedaan met buurtpreventie. Tijdens het veldwerk werd gesproken met enthousiaste, betrokken buurtpreventen die zich naar eigen zeggen heel bewust zijn van hun positie en ook weten dat zowel de buurt als instanties (politie en gemeente) sterk op hen letten. Zij weten heel goed dat zij niet op draagvlak en toestemming kunnen rekenen bij alle (andere) buurtgenoten. Hoewel wij daarover geen objectieve gegevens hebben, lijkt het erop dat het draagvlak in Maandereng (veel) groter is dan in de Indische Buurt. Het enthousiasme en de betrokkenheid nam niet weg dat er zowel door instanties als de teamleden ook zorgen werden geuit die van belang zijn voor een verdere ontwikkeling. We benoemden ze in dit hoofdstuk.

Buurtpreventie is verder bepaald geen synoniem voor buurtpreventieteam, waarin buurtpreventen duidelijk herkenbaar hun rondes lopen door de buurt. In zowel Ede als elders is sprake van een diversiteit aan manieren waarop het principe buurtpreventie wordt uitgevoerd. De organisatie (opzet en toezicht door bijvoorbeeld een gemeente), laagdrempeligheid (alleen fysiek sterke mensen of iedereen) en intensiviteit (bijvoorbeeld wekelijkse loop- en fietsrondes of slechts een meldsysteem) zijn al drie aspecten die opvallend kunnen verschillen, zo zagen we ook in Breda, Bergen op Zoom en Spijkenisse.

Een belangrijk basisonderscheid bestaat verder tussen de zichtbare en de minder op straat zichtbare buurtpreventie. Minder zichtbaar zijn bijvoorbeeld de Edese WhatsAppgroepen of de straatcontactpersonen in Breda. Een tweede basisonderscheid is er tussen de buurtpreventie met een betrekkelijk grote autonomie (zoals de twee teams in Ede) en de buurtpreventie die nadrukkelijk is ingebed via gemeentelijke coördinatie, afspraken en toezicht (operationeel ondersteund door de politie) in het bredere veiligheidsbeleid.

4. Slot, conclusies en advies

4.1 Terugblik

In het onderzoek werden de ervaringen geanalyseerd met buurtpreventie (teams) in de gemeente Ede. Naast de reeds lokaal opgedane ervaringen, moest in het onderzoek ook aandacht zijn voor ervaringen elders in het land, werkzame bestanddelen volgens de criminologie (vertrekpunt van het instrument buurtpreventie), alsmede de diversiteit van het instrument buurtpreventieteam (diverse doelen, vormen, organisatiegraad). Uitgangspunt was een kortlopend en afgebakend onderzoek met een onafhankelijk en praktijkgericht advies dat moet helpen met afspraken en doorontwikkelen van buurtpreventie in Ede. Er werd expliciet onderscheid gemaakt tussen het idee achter de buurtpreventie en de (feitelijke) uitvoering ervan. Verder is er zoals gezegd onderscheid tussen opgedane ervaringen in Ede (lokaal) als elders. Het onderzoek was vooral gericht op het fenomeen buurtpreventieteam en op de buurt Maandereng (met waar mogelijk en nuttig vergelijkingen met het BPT Indische Buurt), maar de ogen werden niet gesloten voor andere varianten van buurtpreventie (zoals *WhatsApp-groepen*) en andere gebieden in Ede. De onderzoeksvragen werden beantwoord in hoofdstuk twee en drie (Zie paragraaf 1.2 voor de formulering van de onderzoeksvragen). We vatten de antwoorden samen in dit slothoofdstuk en ronden – feitelijk een antwoord op de laatste onderzoeksvraag – af met aanbevelingen en adviezen.

4.2 Antwoord op de onderzoeksvragen

1. *Het idee: wat is de gedachte achter een buurtpreventieteam?*

- De meerwaarde van buurtpreventie is het vergroten van informeel toezicht. Het werkzame bestanddeel is een toegenomen sociale controle (vooral signaleren en melden), die weer bijdraagt aan de subjectieve en objectieve veiligheid. Het betreft dan respectievelijk het onveiligheidsgevoel en de door de politie geregistreerde criminaliteit en overlast. De werkzame bestanddelen bij varianten waarbij burgers net als in Ede bij de BPT's zichtbaar in hun buurt patrouilleren zijn er – ook volgens de teamleden van de BPT's – op gericht om het potentiële daders lastiger te maken (gelegenheidsreductie) en de kans op betrapping (pakkans) te vergroten. De teams zien hun werkzaamheden als aanvulling op de politie. Zij hopen de kans te vergroten dat potentiële criminelen en overlastveroorzakers worden betrapt of zich betrapt voelen en hun activiteiten stoppen of verleggen.
- Er is – weliswaar genuanceerd en voorzichtig – wetenschappelijk bewijs voor de effectiviteit van buurtpreventieteams in het algemeen. Zij zouden echter effectiever zijn bij de bestrijding van overlast en onveiligheidsgevoelens, dan bij de inzet op criminaliteit (dus ook woninginbraken). De paradox is bovendien dat buurtpreventie het moeilijkst is in – juist – de buurten die daaraan vanuit het veiligheidsbeleid bekeken de meeste behoefte zouden hebben.
- Bij enig doorvragen blijkt dat de motivatie van de buurtpreventieteams niet alleen voortkomt uit enthousiasme en maatschappelijke betrokkenheid. De teamleden maken zich ook zorgen om de beschikbaarheid en de capaciteit van de politie en het gemeentelijk Toezicht. Hierdoor hebben zij soms het idee vanuit hun burgerbetrokkenheid 'in een gat te springen' voor wat betreft een – in hun ogen – tekort aan toezicht in de publieke ruimte.

2. *De uitvoering: wat zijn de ervaringen met buurtpreventie in Ede Maandereng en de Indische Buurt?*

- Het Buurtpreventieteam Maandereng bestaat uit enthousiaste bewoners – negentien ten tijde van dit onderzoek – die als gevolg van een inbrakenhousse graag wat voor de leefomgeving wilden betekenen. Ook bij de – momenteel – zeven (eveneens gedreven) leden van het BPT Indische Buurt zijn de woninginbraken de oorspronkelijke motivatie. In het algemeen is er vanuit de Indische Buurt weinig animo om deel te nemen aan het initiatief. Volgens de buurtpreventen komt dit doordat de wijk over het algemeen bewoners heeft die niet veel ophebben met gezag.
- Het BPT Maandereng surveilleert in opvallende kleding die met name in het duister gelijkenis vertoont met een uniform en houdt bij tij en ontij toezicht in (vooral) de late avond en de nachtelijke uren om het inbrekers – maar ook andere potentiële daders en overlastveroorzakers – moeilijk te maken. Tijdens de rondes wordt gelet op alles dat volgens de bewoners onveilig is of overlast veroorzaakt. Ook het team Indische Buurt let op alles wat afwijkt en wat de aandacht vraagt. De buurtpreventen van Maandereng en Indische buurt houden niet alleen een oogje in het zeil. Zij bellen de politie als aanspreken van daders en overlastveroorzakers niet helpt of niet kan (bijvoorbeeld als er gevaar dreigt voor de teamleden). BPT Indische Buurt lijkt naar verhouding echter wat terughoudender en vooral gericht op waarnemen en de politie bellen in plaats van zelf in te grijpen. De preventen van dat team dragen alleen een hesje met ‘BPT Indische Buurt’ en heel soms nog een werkbrok of een zwarte pet met ‘BPT’ erop.
- De buurtpreventen van beide teams zijn zich bewust van hun wettelijke status van een ‘burger met een hesje’. Hoewel het ene team haar takenpakket breder beschouwt dan het andere en volgens de politie soms ook wel de (wettelijke) grenzen in zicht zijn, zijn de buurtpreventen zich bewust van hun burgerstatus. Zij mogen en kunnen niet meer dan een andere burger.
- Beide buurtpreventieteams maken na hun ronde in de buurt – als zich bijzonderheden voordeden – een rapportage die zij mailen aan de wijkagent (Maandereng mailt ook aan Toezicht). Het is het al meerdere malen voorgekomen dat de informatie in de rapportages (ook kentekens, signalementen) nuttig blijkt voor het politiewerk.
- Beide BPT’s werken met sponsoring, waarbij een bedrijf, een vereniging of een particulier extra aandacht krijgt bij de surveillancerondes. Bij sponsorgelden moet volgens de betrokkenen eerder worden gedacht aan ettelijke tientjes of een paar honderd euro (kleine bedragen) en bepaald niet aan hele grote bedragen.
- In Ede wordt het fenomeen buurtpreventie op meer wijzen vorm gegeven dan uitsluitend met een buurtpreventieteam dat zichtbaar in de wijk patrouilleert: denk aan allerlei meld- en belsystemen, vormen van buurtbeheer, en sinds kort ook social media.
- Een zeer specifiek gebruik van hedendaagse *social media* zijn de zogeheten *WhatsApp*groepen. Voor zover bekend is er in Nederland (nog) geen onderzoek gedaan naar de resultaten van WhatsAppgroepen bij veiligheid en leefbaarheid, dus een vergelijking is nog niet mogelijk. In Ede lijken de eerste echter resultaten gunstig. Met weinig inspanning wordt veel bruikbare informatie uitgewisseld tussen politie en burgers. De informatie heeft reeds meerdere malen geleid tot aanhoudingen en ‘ronde’ strafzaken en – boven alles – het voorkomen van inbraak door burgers extra alert te maken (en te houden). Alleen al in Rietkampen zijn tijdens het onderzoek ongeveer 800 burgers lid van een WhatsAppgroep.
- Opvallend is dat beide BPT’s een eigen WhatsAppgroep hebben, naast de groepen die op initiatief van de politie zijn aangemaakt. De groep van Maandereng is zeer actief, waar de

groep Indische buurt nauwelijks van de grond komt. De reden ervan noemden we reeds: het gebrekkige draagvlak van bewoners voor het BPT in de Indische Buurt.

Figuur 3: de Buurtpreventieteams en WhatsAppgroepen vergeleken (deelvraag 2d, zie 1.2)

	Buurtpreventieteam	WhatsAppgroep
<i>Doel</i>	Inbraken tegengaan, maar gaandeweg meer taken	Inbraken tegengaan (vooral nog een scherp afgebakende doelstelling)
<i>Initiatief</i>	Burgers, later (operationeel) ondersteund door politie	Politie, samen met burgers
<i>Inzet</i>	Intensief voor deelnemers: rondes, tijd, middelen. Ook intensief voor wijkagenten tav ondersteuning. Zichtbaar voor de buurt.	Minder intensief voor deelnemers, vanwege afwezigheid loop- en fietsrondes. Politie en gemeente hebben er minder werk aan, efficiënte werkvorm. Minder zichtbaar.
<i>Deelname</i>	Beperkt tot een kleine groep gemotiveerden die willen en ook fysiek in staat zijn om te surveilleren	Grote groep deelnemers (bv 800 alleen al in Rietkampen), laagdrempelig, in principe kan iedereen meedoen.
<i>Resultaten</i>	(opsporings)informatie, toegenomen sociale controle, aanhoudingen	Vergelijkbaar: (opsporings)informatie, toegenomen sociale controle, aanhoudingen

3. *Samenwerking: hoe verhouden de buurtpreventieteams en hun werkzaamheden zich tot de politie en gemeente (inclusief handhavers)?*

- De politiemensen en gemeentelijke handhavers (van Toezicht) die wij spraken uitten enkele zorgen aangaande de buurtpreventieteams. Genoemd werd de sluipende taakvergroting door een van de BPT's. Volgens de wijkagenten was een aantal (kleine) incidenten terug te voeren op de vraag waar een buurtpreventieteam nu voor is en waarvoor niet. Volgens hen is er nog een schemergebied dat moet worden ingevuld. Momenteel levert dit knelpunt de politie achter de schermen volgens eigen zeggen veel werk op.
- Verder maken deze professionals zich zorgen om de burgeraanhoudingen, ook al was dat aantal niet zo groot. Hoewel elke burger zoals gezegd op heterdaad mag aanhouden, hebben gemeente en politie liever dat het BPT zich richt op haar preventieve taak: waarnemen, signaleren, doorgeven en melden en – als het kan en veilig is – aanspreken .
- De politiechef en de gemeente plaatsen bovendien vraagtekens bij de uitdossing van sommige buurtpreventen en hun 'politieachtige' of 'BOA-achtige' werkwijze. Zij zijn het roerend eens met het uitgangspunt 'burgers in een hesje'. Mogelijk zet het uiterlijk andere burgers (en zelfs hulpdiensten) op het verkeerde been.
- De leden van de buurtpreventieteams herkennen de zorgen van politie en gemeente. Desondanks geven zij dan dat zij goed contact hebben met deze partijen. De politie was aanvankelijk afwachtend volgens de buurtpreventieteams, maar gaandeweg is de relatie gegroeid en naar hun idee verstevigd. Dat komt volgens de politie ook omdat de teams

geregeld zelf met informatie komen die waardevol blijkt voor de politietaak. Ondanks het goede contact met de politie, is er volgens beide teams weinig contact met de gemeentelijke handhavers van Toezicht.

- Naast de aansturing maakt ook het systeem van sponsoring dat de teams tamelijk autonoom opereren. Zij hebben immers meerdere 'opdrachtgevers' en daarmee een gedeelde loyaliteit. Toch heeft deze autonomie zo haar grenzen. Ten eerste zijn de BPT's voor hun informatie sterk afhankelijk van de politie. Ten tweede worden de BPT's tegen ongevallen verzekerd door de gemeente en via de ambtelijke staf hebben zij een 'lijn' met het gemeentebestuur. Dat maakt de autonomie toch minder groot dan wellicht bij eerste aanblik wordt verondersteld.

4. *Ervaringen elders: wat zijn de ervaringen elders in het land met buurtpreventieteams (of initiatieven die erop lijken)? Welke resultaten werden elders geboekt? Welke aandachtspunten waren er en hoe werden die aangepakt?*

- Buurtpreventie is verder bepaald geen synoniem voor buurtpreventieteam, waarin buurtpreventen duidelijk herkenbaar hun rondes lopen door de buurt. In zowel Ede als elders is sprake van een diversiteit aan manieren waarop het principe buurtpreventie wordt uitgevoerd.
- In Nederland bestaan actieve en passieve vormen van buurtpreventie, buurttoezicht, buurtwachten of burgerwachten (de naamgeving verschilt vaak al naar gelang wat men doet of uit wil stralen). De buurtpreventieprojecten bestaan in allerlei varianten, van woon- en leefregels, surveillerende bewoners (zoals in het voorbeeld van Ede) tot WhatsApp groepen van bewoners die elkaar op de hoogte houden van onveilige situaties.
- De organisatie (opzet en toezicht door bijvoorbeeld een gemeente), laagdrempeligheid (alleen fysiek sterke mensen of iedereen) en intensiviteit (bijvoorbeeld wekelijkse looprondes of slechts een meldsysteem) zijn al drie aspecten die opvallend kunnen verschillen, zo zagen we ook in Breda, Bergen op Zoom en Spijkenisse.
- Een belangrijk basisonderscheid bestaat verder tussen de zichtbare en de minder op straat zichtbare buurtpreventie. Minder zichtbaar zijn bijvoorbeeld de Edese WhatsAppgroepen of de straatcontactpersonen in Breda. Een tweede basisonderscheid is er tussen de buurtpreventie met een betrekkelijk grote autonomie (zoals de twee teams in Ede) en de buurtpreventie die nadrukkelijk is ingebed via gemeentelijke coördinatie, afspraken en toezicht (operationeel ondersteund door de politie) in het bredere veiligheidsbeleid.
- Vergeleken met buurtpreventieteams in andere gemeenten horen de Edese teams tot een uitzondering. Er zijn in Nederland voor zover bekend – en op dit moment- maar heel weinig voorbeelden van (semi)autonome buurtpreventieteams (zie paragraaf 3.3). De meeste teams worden nadrukkelijk aangestuurd vanuit de gemeente en met informatie gevoed door de politie (vaak met de wijkagent als intermediair tussen burgers en politie).

4.3 Advies en aanbevelingen

Onderzoeksvraag 5 luidt: welke adviezen vloeien voort uit het onderzoek? Wij leiden uit de bovenstaande antwoorden op de andere onderzoeksvragen (bevindingen en conclusies) de volgende adviezen en aanbevelingen af:

1. Neem als gemeente (operationeel bijgestaan door politie) de (in elk geval inhoudelijke) regie op de buurtpreventie te nemen door het in te bedden in het bredere lokale veiligheids- en welzijnsbeleid. De buurtpreventie is idealiter een onlosmakelijk onderdeel van het bredere

veiligheidsbeleid en zou alleen al om die reden onder regie van de gemeente (met operationele ondersteuning door politie en evt. Toezicht) moeten plaatsvinden. De activiteiten van buurtpreventen – sociale controle door en voor de buurt op basis van het algemeen belang– zijn te belangrijk en vanwege de controle voor en door burgers (in potentie) te ingrijpend om over te laten aan het particulier (burger)initiatief.

2. De regie bestaat er ondermeer uit dat met betrokkenen wordt vastgesteld waarvoor de buurtpreventie wel en waarvoor ze zeker niet is bedoeld. Maak duidelijke en concrete afspraken met elkaar over het doel van de buurtpreventie. Er is nu nog een ‘grijs gebied’ dat discussie oproept. De discussie zal werkenderwijze altijd blijven (dat is overal in Nederland zo), maar momenteel is er echt teveel onduidelijkheid en behoefte aan afspraken. Voor de hand liggende gesprekspartners zijn buurtpreventen (niet uitsluitend van de twee teams, ook bv stuurgroepen van de WhatsApp), de gemeente, de politie en zeker ook de afdeling Toezicht.
3. Buurtpreventie is een vorm van *informele* sociale controle door en voor burgers. Belangrijk is dat buurtpreventie absoluut geen politiewerk door burgers is of iets wat daarop lijkt. Buurtpreventie is op veiligheid gericht buurtwerk voor en door bewoners. Daarbij moet bij zichtbare buurtpreventie weliswaar duidelijk zijn wie de buurtprevent is, maar het uiterlijk dient in overeenstemming te zijn met de wettelijke status van de prevent (een ‘burger met een hesje’, zonder bevoegdheden) en het uiterlijk mag geen verwarring scheppen bij (andere) burgers of hulpdiensten.
4. Overweeg om de (afgebakende, zie 1) taak van de buurtpreventieteams nadrukkelijk ook te koppelen aan de zogeheten sociale wijkteams. De preventen zijn er dan niet uitsluitend voor veiligheid en leefbaarheid, maar zijn dan ook actief op welzijnsgebied (letterlijk een oogje in het zeil houden en een helpende hand bieden).
5. Ga bij de verdere ontwikkeling op zoek naar vormen van buurtpreventie die:
 - a. een groot (of voldoende) draagvlak hebben in de lokale samenleving,
 - b. laagdrempelig zijn (‘iedereen kan meedoen’),
 - c. effectief zijn
 - d. en voor zowel instanties als burgers een hoog rendement hebben: veel resultaat met een geringe inspanning. Onderzoek in dat kader ook de (verdere) ontwikkeling van de WhatsAppgroepen in Ede, al dan niet in combinatie met andere soorten buurtpreventie.
6. Ga het draagvlak van de bevolking na voor de diverse (zichtbare en minder zichtbare) vormen van buurtpreventie. Dat dient ook concrete handvatten op te leveren om buurtpreventie indien nodig te bevorderen of aan te wakkeren.
7. Zorg ervoor dat de buurtpreventie strookt met het algemeen belang en geen (strijdige of eenzijdige) deelbelangen dient van bepaalde burgers. De gemeentelijke regie zorgt er voor dat transparante democratische controle op de buurtpreventie kan plaatsvinden. Eigenstandige, semi-autonome (gesponsorde) teams verhouden zich in de praktijk niet goed tot het algemeen belang en uitgangspunt ‘voor de (hele) buurt, door de (hele) buurt’.

5. Literatuur

Bennett, Trevor, Katy Holloway, and David P. Farrington, "Does Neighborhood Watch Reduce Crime: A Systematic Review and Meta-Analysis," *Journal of Experimental Criminology* (2006), Vol. 2, pp. 437-458.

Bennett, T., Holloway, K., & Farrington, D. P. (2008). The effectiveness of neighborhood watch. *Campbell Systematic Reviews*, 18, 1-48.

Bervoets, E.J.A. (2013). *Gemeentelijk blauw: het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld*. Politie en Wetenschap, Politiekunde nr. 61. Den Haag: Reed Business.

Cachet, A. (1990). *Politiewerk en sociale controle*. Arnhem: Gouda Quint.

Crawford, A. (1998). *Crime prevention en community safety: politics, policies and practices*. London: Longman.

Eijk G. van (2013), Veiliger door de buurtwacht? Over de veiligheidsbeleving van burgerparticipanten en het belang ervan voor lokaal veiligheidsbeleid, *Tijdschrift voor Veiligheid* 12(3): 20-33.

Hardyns, W. en L. Pauwels (2012). *Collective efficacy, sociaal kapitaal en 'fear of crime'*; een evaluatie van contextuele effecten op drie aspecten van onveiligheidsbeleving. *Tijdschrift voor Criminologie*, 54, 4, 306-321.

Land, M. van der (2014). *De buurtwacht: naar een balans tussen instrumentalisering en autonomie van burgers in veiligheid*. P&W Verkenning. Apeldoorn/Amsterdam: Politie en wetenschap/VU.

Lub, V. (2013). *Schoon, heel en werkzaam? : een wetenschappelijke beoordeling van sociale interventies op het terrein van buurtleefbaarheid*. Den Haag: Boom Lemma.

Kenney, Dennis Jay (1986). Crime on the subways: Measuring the effectiveness of the guardian angels, *Justice Quarterly*, 3,4.

Moors, H. en E. Bervoets (2013). *Frontlijnwerkers in de veiligheidszorg*. Den Haag: Boom Lemma.

Steden, R. van (2011) (red.). *Strategieën van lokale veiligheid: een achtergrondstudie en drie reflecties*. Den Haag/Amsterdam: NICIS/Amsterdam University Press.

Stol, W.Ph. (1996). *Politieoptreden en informatietechnologie: over sociale controle van politiemensen*. Lelystad: Koninklijke Vermande.

Terpstra, J. (2010). *Het veiligheidscomplex: ontwikkelingen, strategieën en verantwoordelijkheden in de veiligheidszorg*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Over Bureau Bervoets

Eric Bervoets is Bureau Bervoets. Ambitie is het ondersteunen van het veiligheidsdomein met praktijkgericht onderzoek, advies en onderwijs. Bureau Bervoets is ervan overtuigd dat kennis en kunde nodig zijn voor de effectiviteit en draagvlak van beleid, projecten en interventies. Maar het commitment en doorzettingsvermogen van de mensen in de uitvoering zijn doorslaggevend, daar kan geen 'evidence based' kennis tegenop. Onderzoek is volgens ons geen nine-to-five werk. We gaan uit van kwaliteit en flexibiliteit, waardoor de strategie is om het bureau klein te houden en samen te werken met andere partijen. Voor wat betreft omvang beperkte projecten worden door ons zelf uitgevoerd. Grotere projecten gaan vaak in samenwerking met Bureau Beke, Lokaal Centraal, BTVO, CVV, Landelijke Expertgroep Veiligheidspercepties (LEV) en Platform31. De twee pijlers onder ons werk zijn jeugdcriminaliteit en frontlijnwerk in het veiligheidsdomein, geregeld in samenhang met elkaar.

Dr. Eric Bervoets is bestuurskundige en criminoloog. Hij is eigenaar van Bureau Bervoets. Hij is sinds 1997 actief als onderzoeker, na een doctoraalbestuurskunde in Rotterdam en een academische promotie (in 2006) met het boek *Tussen respect en doorpakken* (Elsevier Overheid) over politie en Marokkaanse jongeren in Gouda, Utrecht en Amsterdam. Voor die (grotendeels etnografische) studie verdiepte hij zich in de leefwereld van Marokkaanse Nederlanders en professionals in 'moeilijke buurten'. In 2012 schreef hij *Vlindermessen en Djonko's* waarmee hij een breed publiek wilde 'bijpraten' over jeugdcriminaliteit en hangjongeren. Met Balthazar Beke en Henk Ferwerda heeft hij de afgelopen jaren ook voor P&W met enige regelmaat onderzoek verricht naar jeugdgroepen (2012, 2013) en een onderzoek met het WODC naar daling van jeugdige verdachten in Amsterdam (2013). In dat jaar verscheen tevens een bundel met Hans Moors over frontlijnwerk in de veiligheidszorg met o.a. bijdragen van Michael Lipsky, Archon Fung en Pieter Tops. In december 2013 publiceerde hij in opdracht van Politie en Wetenschap een onderzoek naar gemeentelijke handhavers (*Gemeentelijk Blauw*). In 2014 komt het boek *Particulier Blauw* uit, een Politie&Wetenschap-studie over beveiligers, waarin opnieuw etnografisch veldwerk ('meelopen') de voornaamste werkwijze was.

Bureau Bervoets

Postbus 2793

3800 GJ Amersfoort

T 0626048657

E info@bureaubervoets.nl

W www.bureaubervoets.nl

KvK32165050